

priznanja na domaćim i inozemnim festivalima i smotrama. Osim folklorne, u okviru udruge danas djeluju etno, dramska, foto i video te literarna sekcija.

Od 1968. Ogranak njeguje suradnju s hrvatskim manjinama u susjednim državama, redovito organizira međunarodni tamburaški festival, festival tradicijskih glazbala, → Dramski festival Kaj-buš (Kajkavci u Buševcu), dječje igre, božićne koncerte, proslave Ivanja te gostovanja diljem Hrvatske i svijeta, primjerice Srce Turopolja srcu Zadra. God. 2007. Ogranak je pokrenuo izgradnju etnozadruga, tipičnoga turopoljskog imanja s čardakom, gospodarskim objektima, originalnim namještajem, oruđem i svim popratnim sadržajima. U okviru nakladničke djelatnosti izdano je nekoliko knjiga te od 1964. redovito izlazi → *Godišnjak Ogranaka Seljačke sloge Buševac*. Ogranak posjeduje vrijedne fotosnimke i videosnimke o radu pojedinih sekcija te bogat fond narodnih nošnji. Za svoj rad Ogranak je dobio mnogobrojne nagrade i priznanja, među kojima Orden zasluga za narod sa srebrnom zvijezdom (1970), »Zlatnu turopoljsku podgutnicu« (2006) i Povelju RH (2010).

LIT.: I. Rožić, Ogranak Seljačke sloge Buševac, Buševac 2010.

I. Rožić

**Seljačka zadruga za nabavu, prodaju i preradu s ograničenim jamstvom**, zadruga osnovana 2. IX. 1940. u Buševcu, na poticaj Gospodarskoga odbora Ogranka Seljačke sloge Buševac, s ciljem omogućavanja kupnje robe mještanima uz pristupačne cijene. Za prvoga predsjednika izabran je I. Kovačević, a za tajnika S. Kovačević. Zadruga je trgovina otvorena 13. X. 1940. u unajmljenim prostorijama u Sisačkoj 36. Zbog povoljnih cijena, promet zadruge naglo je rastao, kao i broj njezinih članova: od prvotnih 35, nakon dvadeset dana broj članova povećao se na 76. Kad se 1941. zadruga učlanila u Središnjicu nabavno-prodajnih zadruga Gospodarske sloge u Zagrebu, Buševčani su zadrugu nazivali Sloginom trgovinom ili skraćeno Sloga. Iako su protiv zadruge podizane mnogobrojne tužbe trgovaca koji su do njezina osnutka držali 40–60%, a u nekim slučajevima i 100% više cijene robe, sve su tužbe odbijene. Broj članova zadruge stalno se povećavao: u drugoj pol. 1941. zadruga se proširila na Vukovinu, Kravarsko, Lekenik i Novo Čiče, a neki su članovi bili čak iz Drenčine i Šiljakovine. Kad je u travnju 1942. zadruga narasla na 324 člana, za plaćenoga upravnika zadruge postavljen je I. Katulić - Štefinov. U drugoj pol. 1942. učlanjeno je 544, a 1944. još 440 novih zadrugara kojih je, osim iz svih obližnjih sela, bilo i iz vrlo udaljenih te zbog loših putova teško dostupnih sela (Žitkovčica, Čakanec, Ključić Brdo, Gladovec, Kozjača, Novo Brdo, Gornji Hruševac, Dužica, Poljana Čička, Cerje, Ribnica, Brest, Greda i Bukevje). Osim seljaka, učlanjivali su se i obrtnici, općinski službenici, župnici i učitelji te radnici pilane u Turopolju.

Tijekom II. svj. rata Zadruga je brinula o opskrbi svojih članova: u trgovini je uvijek bilo svinjske masti i kože, obuću je izrađivao postolar Mijo Gjurić, a 1942. s mlinarom Franjom Vinterom sklopljen je ugovor o privremenom najmu mlina kako bi se zadrugarima osigurala jeftinija meljava i omogućila kupnja jeftinijega brašna. Za potrebe sela u rujnu 1943. kupljeno je 13 ratarskih strojeva, koje su zadrugari mogli koristiti uz povlaštene cijene. U borbama u Buševcu u lipnju 1944. trgovina je bila opljačkana, kao i zadruga skladišta. Nakon završetka rata Zadruga je nastavila s radom gotovo u istom sastavu. Poslovođa zadruga trgovine i nadalje je bio F. Kos. Potkraj 1945. Zadruga je posjedovala trgovinu,

gostionicu, tri motocikla, žetelicu, kosilicu, cirkularnu pilu s motorom i selektor. U skladu s prijeratnom praksom, zadruga je i dalje novčano podupirala Družbu Srca Isusova u Zagrebu i održavala plesne zabave tijekom božićnih blagdana. U sklopu Zadruga osnovan je Kulturno-prosvjetni fond, iz kojega se financirala kulturna i prosvjetna djelatnost u selu, u koji se prvotno izdvajalo 10% od cjelokupnoga ostvarenoga viška, a potom 20%.

God. 1948, otkad djeluje pod nazivom Opća poljoprivredna zadruga (OPZ) Buševac, Zadrugi su dane na upravljanje nekretnine tek ukinute plemenite sučije Buševac, a za predsjednika je izabran prvi predsjednik stare Seljačke zadruge, I. Kovačević. Zadruga je prestala samostalno djelovati 1962, kada su, uz veliko protivljenje Buševčana, političkom odlukom spojene opće poljoprivredne zadruge Buševca, Kuča, Mraclina i Vukovine u jednu zadrugu pod nazivom OPZ Turopolje u Vukovini.

I. Rožić

**Seljačko ognjište**, glasilo Kotarske organizacije HSS-a u Velikoj Gorici koje je izlazilo kao tjednik 1926. s podnaslovom »seljaku za pouku i razgovor«. Glavni i odgovorni urednik bio je Antun Vučić. Pod stranačkim geslom »Vjera u Boga i seljačka sloga« list je promicao program Stranke odnosno, riječima uredništva, »hrvatskoga seljačkoga naroda«. Pokrenut s nastojanjem da probudi ponos i svijest seljačke, radničke i obrtničke braće, list je donosio lokalne političke vijesti i najave stranačkih sastanaka, baveći se ujedno i gospodarskim, kulturnim i prosvjetnim pitanjima, promičući zadrugarstvo i usto objavljujući oglase domaćih poduzeća.

I. KLOBUČAR SRBIĆ

**Sisačko-moslavačka županija**, upravno-teritorijalna jedinica u južnom dijelu središnje Hrvatske sa sjedištem u Sisku. Obuhvaća Banovinu, sisačku Posavinu i dio Moslavine; ukupno 4468 km<sup>2</sup> (treća po površini u RH) sa 172 439 stanovnika. Reljefno je to područje na kojem se izmjenjuju nizine s brežuljkastim i gorskim krajevima ispresječenima riječnim i potočnim dolinama. Središnji dio zauzimaju nizinska i močvarna područja Lonjskoga polja (park prirode s površinom od 506 km<sup>2</sup>), Odranskoga polja i Posavine te manjim dijelom i donjega Pounja. Na istoku i sjeveroistoku nizine postupno prelaze u brdsko područje Moslavačke gore (najviši vrh Humka, 489 m), na jugu u gorsko i šumovito područje Zrinske gore (najviši vrh Piramida, 616 m) te Petrove gore (najviši vrh Veliki Petrovac, 512 m) na krajnjem zapadnom dijelu. U sjeverozapadnom dijelu Županije dolinsko je Pokuplje, a na sjeveru ona zahvaća pobrđe Vukomeričkih gorica te krajnji južni dio Turopolja. Glavne rijeke koje protječu područjem jesu Sava, Kupa i Una, a od manjih Glina, Lonja i Žirovnica. U upravnom pogledu obuhvaća gradove Glinu, Hrvatsku Kostajnicu, Kutinu, Novsku, Petrinju, Popovaču i Sisak te općine Donji Kukuruzari, Dvor, Gvozd, Hrvatska Dubica, Jasenovac, Lipovljani, Majur, Martinska Ves, Sunja, Topusko, Velika Ludina i Lekenik.

Županija je ustrojena zakonom proglašenim u prosincu 1992, a u današnjem je teritorijalnom opsegu nakon promjena proglašanih 1996. U prošlosti, do ukinuća županija nakon I. svj. rata, područje današnje županije bilo je u sastavu nekadašnje Zagrebačke županije.

R.

**skele**, drveni plovni objekti koji služe za prijevoz ljudi i robe s jedne strane rijeke na drugu. Izgrađene su od hrastovine radi duljega vijeka trajanja, a pokreću se s pomoću užeta, razapetoga

između obala, *šticom* (drvenom motkom dugom do 5 m kojoj je na jednom kraju utaknut metalni dio vila) te veslima, koja su zakvačena na bokove skele i koriste se za visoka vodostaja rijeke.

Najstarija skela na Savi nalazila se u antičko doba kraj Andautonije, današnjega sela Šćitarjevo, na cesti Poetovio–Siscia (Ptuj–Sisak). Do izgradnje većega broja mostova u Zagrebu u XX. st. za prelazak Save koristile su se skele. Primjerice, Trnjanska skela ukinuta je nakon izgradnje Mosta slobode 1959. Skela kraj Mičevca počela je prometovati 1933, kada su preko starih rukavaca Save izgrađeni pristupni nasip i dva drvena mosta. Sastojala se od dviju lađa dužine 20 m i palube površine 10 m × 10 m. Skela je mogla prevesti dva kamiona ili četvora zaprežna kola, uz putnike pješake i bicikliste. U II. svj. ratu njome su se prevozili vojna oprema, naoružanje, tehnička roba i ljudstvo. Bila je u funkciji do 1958, kada je njezinu ulogu preuzeo savski most, nazvan Jakuševčki ili Crveni most, koji je bio u funkciji sve do 1974. i izgradnje modernoga Mosta mladosti. Na inicijativu Andrije Brckovića osnovana je udruga za prijevozne djelatnosti na Savi u Mičevcu. Za prijevoz ljudi i lakših tereta preko Save mještani Kosnice koristili su *šajke*, drvene čamce duge 8 m i široke 3 m. Zamijenila ih je 1962. puno veća skela, s drvenom barakom i klupama za odmor, koja je bila u vlasništvu Velike Gorice i davana je u zakup skelarima s položenim ispitom za upravljača prijevozne skele koji se polagao u Kapetaniji Sisak. Karta za prijevoz mogla se plaćati dnevno ili mjesečno. Ljeti, zbog niska vodostaja Save, koristila se *prukva*, privremeno pomično pristanište, izgrađeno od drvenih planki. Kosnička je skela prometovala sve do 1983, kada je izvađena, nakon nekoliko god. obnovljena te ponovno puštena u promet kod Vrbova Posavskoga, gdje i danas vozi, povezujući ga s Oborovom na lijevoj obali Save. U vlasništvu je općine Rugvica. Do II. svj. rata u Bukevju je prometovala skela u vlasništvu obitelji Zlatarić. Bila je građena u obliku katamarana s dvije lađe na pramcu ukrašene rezbarijama.

Kako u pokupskom kraju u XIX. i poč. XX. st. na rijeci Kupi nije bilo mostova, do izgradnje mosta u Pokupskom, jedina veza stanovnika s desne obale rijeke s onima na lijevoj obali bili su skele i čamci. Svaki skelar imao je i veći drveni čamac kojim je prevozio ljude i sitniju robu. Skela u Augušanovcu, u funkciji od 1902, bila je u vlasništvu skelara Stjepana Kirete. Nakon njegove smrti, 1929. prešla je u vlasništvo njegova sina Josipa (do 1949) i unuka

#### Sisačko-moslavačka županija



1.



2.

**Seljačka sloga:** 1. proslava 100. obljetnice Ogranka Seljačke sloge 2020. u Buševcu • 2. tamburaški orkestar, 1939.

**skele:** 1. Bukevje • 2. Vrbovo



1.



2.



Josipa ml. (do 1981), koji su skelarili do kraja života. Prevozeći ljude, stoku i poljoprivredne proizvode (osobito četvrtkom kad se održavao sajam u Pokupskom), u funkciji je bila do 1982, kad je izvučena na suho i raskopana. Važnu je ulogu imala u II. svj. ratu, prevozeći vojnike s Korduna na desnu obalu. Na rijeci Kupi, uzvodno od Augušanovca vozile su i skele u Lijevim Štefankima i Lasinju, a nizvodno skele u Lijevom Degoju i Pokupskom. Od 1960-ih nisu u funkciji. Tesari i graditelji čamaca i skela iz Augušanovca bili su Stjepan Crnolatec, Slavko Radočaj i Milan Grahovac, te otac i sin Stjepan i Stjepan Kireta ml., koji još uvijek grade drvene čamce. Danas na Kupi više nema funkcionalnih skela, a pristaništa su zarasla.

**LIT.:** V. Štarkelj, M. Brdek, Mičevac, Zagreb 2003. • B. Dubravica, A. Szabo, Velikogorički leksikon, Velika Gorica 2007. • F. Margić, Kosnička skela na Savi, Ljetopis grada Velike Gorice, 2017, 14. M. GRAHOVAC I R.

**Slatinski od Kobilića**, plemićka obitelj podrijetlom iz onodobne Požeške županije, s posjedima u Požeškoj i Zagrebačkoj županiji te Zagrebu (XV–XVII. st.). Obiteljsko ime dobili su prema srednjovjekovnom naselju Slatinik u Požeškoj županiji, a plemićki pridjev od *Kobilića* nosili su prema istoimenom posjedu na širem području Kobilića koji su držali od 1553. U Turopolju, gdje se prvi put spominju krajem 1530-ih, držali su srušenu utvrdnu Lukavec s pripadajućim posjedom te imali posjedovne udjele na širem području današnjega Kurilovca, Kušanca, Trnovca, Velike Gorice, Plesa, Dubranca, Donje Lomnice, Donjega Lukavca, Donjega Obreža, Lekenika, Zamlračja i Kostanjevca. Neprekidna genealogija obitelji može se pratiti od zagrebačkoga kanonika *Jurja* (spominje se 1509–47), pristaše Ferdinanda I. Habsburgovca tijekom njegova prijestolnoga rata s Ivanom Zapoljom, i njegove braće ili rođaka *Andrije* (spominje se 1516) i *Benedikta* (prva pol. XVI. st.), s čijim je sinovima *Pavlom* (spominje se 1539–52) i *Matijom* (? – oko 1583), odvjetnikom i bilježnikom zagrebačkoga Gradeca, započeo uspon obitelji. Braću Slatinski posinila je 1539. Jelena Bežaj, rođena Goclević, te im ostavila sve svoje posjede u Trnovcu, Gorici, Kušancu, Vrbancu i Kurilovcu. God. 1552. kraljevski namjesnik u Ugarskoj potvrdio im je pravo uživanja spomenutih posjeda te im je darovao nove posjede u Trnovcu, Kušancu i Kurilovcu, koji su se nakon smrti Bartola Vočića nalazili u kraljevskom fisku.

U znak zahvalnosti na velikoj požrtvornosti u sporu Turopoljaca protiv lukavečkoga gospodara Nikole IV. Zrinskoga, plemić Pavao Mudić darovao je 1550. Matiji manje posjedovne udjele u Velikoj Gorici, a turopoljski su ga plemići pred Zagrebačkim kaptolom primili u svoje plemićko bratstvo, darujući mu pusto dvorno mjesto u Kobiliću, po kojem će on i njegova djeca nositi plemićki pridjev. Nakon što je 13. XI. 1553. postignuo dogovor sa Zrinskim po kojem se ovaj odrekao prava na cijelo lukavečko vlastelinstvo, u znak zahvalnosti Turopoljci su ga izabrali za novoga župana te mu 1556. darovali srušenu utvrdnu Lukavec s pripadajućim posjedima te neke posjede i kmetove u Trnovcu i Gornjem Lekeniku. God. 1555. navodi se u dokumentima kao vlasnik kuće u zagrebačkom Gradecu. Od 1557. do 1559. obnašao je dužnost zagrebačkoga gradskog sudca, odnosno gradonačelnika. Kao turopoljski župan (1554–82), Matija je imao i veliku ulogu u uspostavi POT-a, koji je pod njegovim vodstvom 1560. pred Zagrebačkim kaptolom obnovljen te je donesena odluka da se o svim sudskim postupcima i sjednicama spravišča vode zapisnici (najstariji potječe iz 1579). Iste je god. od kralja Rudolfa II.

Habsburgovca ishodio novu darovnicu za donjolomničke plemiće kojom im je potvrđeno pravo uživanja svih posjeda koje su držali od davnine. Na njegovu su inicijativu 1570. u turopoljsko bratstvo primljeni biskup Juraj II. Drašković i njegov brat Gašpar sa sinovima Ivanom II., Petrom i Jurjem III. Također je inicirao izgradnju nove općinske utvrde u Lukavcu (izgrađena do 1576). U braku s Katom Gubačevačkom imao je kćeri *Margaretu*, udanu Had (spominje se 1553–87), *Anu*, *Suzanu* i *Magdalenu* te sinove *Jurja* (? – 1605) i *Baltazara* (spominje se 1587), kojima je kralj Rudolf II. Habsburgovac 1587. potvrdio sve obiteljske posjede u Turopolju. Njih je naslijedio Juraj, zagrebački kanonik, vrbovečki arhidakon i biskup roznjanski, od 1599. pečuški biskup, s kojim je obitelj izumrla u muškoj liniji, a sve obiteljske posjede naslijedili su potomci njegove sestre Margaretine Had.

**LIT.:** I. Bojničić, Der Adel von Kroatien und Slavonien, Nürnberg 1899. • E. Laszowski, Povjesni spomenici plem. općine Turopolja, 1–4, Zagreb 1904–08. • isti, Povijest plem. općine Turopolja, 1–3, Zagreb 1910–24. • J. Adamček, I. Kampuš, Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV i XVI stoljeću, Zagreb 1976. • E. Laszowski, Stari i novi Zagreb, Zagreb 1994. K. REGAN

**Slavuj**, kulturno-umjetničko društvo iz Bukevja, proizišlo iz Pjevačkoga zbora Slavuj koji je djelovao od početka 1930-ih i prestao s radom 1940. Društvo je obnovljeno 1997, a okuplja orkestar, crkveni zbor i glumačku družinu. Proučava i njeguje običaje, pjesme, plesove, glazbu i nošnju turopoljske Posavine, ali i cijele Hrvatske. Član je Družine, udruge za očuvanje tradicije hrvatskih obiteljskih zadruga i Međunarodne unije folklornih skupina (IGF). Nastupa u Hrvatskoj na smotrama folklora, festivalima crkvenoga pjevanja, svetkovinama, žetelačkim svečanostima te u inozemstvu (BiH, Austrija, Francuska). Sudjeluje u organizaciji mnogobrojnih kulturnih aktivnosti (izložbe, scenski nastupi) i onih aktivnosti koje čuvaju glazbenu i plesnu baštinu turopoljske Posavine.

V. ŠTIMAC LJUBAS

**Sloboda**, trgovačko poduzeće iz Velike Gorice, koje je 1947. osnovao Kotarski narodni odbor Velika Gorica. Do 1960. direktor je bio M. Haluga, a 1960–91. Jakob Medved. God. 1969. integrirala se s trgovačkim poduzećem Zvijezda, od 1975. u sastavu je poduzeća Slavija Zagreb, a potom je opet djelovala samostalno. Nakon pretvorbe provedene 1992, poduzeće je od 1993. poslovalo kao dioničko društvo. Većinski vlasnici dionica bili su tadašnji i nekadašnji zaposlenici. God. 2001. priključena je društvu Mercator-H u sastavu kojega je nastavila djelovati. Danas je dio trgovačkoga lanca Konzum plus koji djeluje u sastavu Fortenova grupe (do 2019. Agrokor). Najveći promet ostvarivala je u Velikoj Gorici; u vrijeme pretvorbe raspolagala je s 45 prodavaonica te je imala 525 zaposlenika. Pod okriljem poduzeća 1973. otvorena je robna kuća u središtu Velike Gorice (potpuno dovršena 1978), a 1980. izgrađena je upravna zgrada u Ulici Hrvatske bratske zajednice. R.

**slugani**, osobe koje su na turopoljskim imanjima radile za plaću u naturi. Kao naknadu za svoj težak rad umjesto novca dobivali su smještaj i hranu te jednom godišnje cipele i kaput. Bili su slabo obrazovani i najčešće bez obitelji pa im je takav oblik najamništva osiguravao životnu egzistenciju. Živjeli su u kući s gazdinom obitelji ili u drugim gospodarskim i pomoćnim objektima, a katkad i u štali s blagom. Obavljali su najteže poslove na imanju. Ponuda slugana bila je vezana uz nekadašnje velikogoričko sajmište i tržnicu, a odvijala se uz blagdan sv. Jakova i Filipa. Na Filipovo su